

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
«POLITICUS» РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
УНІВЕРСИТЕТУ УШИНСЬКОГО
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ
ВИМІРИ**

16 травня 2022 р.

м. Одеса

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № _
від 26. 05. 2022 р.)

Організаційний комітет конференції:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Ростецька С. І. – доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Проноза І. І. – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Швець С. Л. - кандидат політичних наук, асистент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Добровольська Г. Д. – студентка 4-го курсу спеціальності «Право» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гладка В. В. – студентка 3-го курсу спеціальності «Політологія» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Сучасні виклики соціально - політичного розвитку:

С 91 політико-правові, соціально-економічні та культурні виміри : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених (м. Одеса, 16 травня 2022 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально - політичних досліджень «Politicus», 2022. 104 с.

УДК 321(477)(063)

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2022

© Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2022

Маринченко Л. Д., магістрант 1 курсу спеціальності «Історія», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Доброва Т. Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

БІДНІСТЬ ДІТЕЙ ЯК ЧИННИК РИЗИКУ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Понад два десятиріччя Україна бере участь у реалізації Програм Розвитку ООН, спрямованих на вирішення найактуальніших соціально-економічних проблем людського суспільства. З 2015 року Україна доєдналася до чергової програми «Цілі сталого розвитку – 2030», в якій ключовим завданням залишається подолання бідності, при цьому вперше на світовому рівні визначено зобов'язання щодо подолання бідності дітей.

Для України ця проблема є гостро актуальною. Майже 30% дітей проживають в умовах бідності [1, с.76]. Подолання дитячої бідності набуває пріоритетного значення, оскільки суспільство, яке байдуже до цієї проблеми, безповоротно втрачає перспективу розвитку. Зростання в бідності впливає на фізичний, соціальний та когнітивний розвиток дітей, позбавляє їх гідного майбутнього і, як наслідок, знижує якість людського капіталу суспільства.

ООН визначає бідність як відсутність можливостей підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству. Тож бідність – це явище багатовимірне. Серед її критеріїв перш за все використовують показники монетарної бідності, тобто нестачі коштів для мінімального задоволення суспільно-нормальних потреб. В сучасних умовах все більше уваги приділяється аналізу бідності за ознаками депривації, тобто за позбавленнями відносно комплексу благ, які забезпечують гідний рівень життя.

Серед кількох монетарних критеріїв оцінки рівня бідності найбільш адекватним в умовах галопуючої інфляції видається показник абсолютної бідності за рівнем сукупних еквівалентних витрат нижче фактичного прожиткового мінімуму. Гостроту проблеми відображають дані таблиці 1.

Табл.1. Рівень та глибина абсолютної бідності дітей, 2019 р. %

Категорії домогосподарств	Рівень бідності	Глибина бідності
з 1 дитиною	40,9	23,3
з дітьми до 3 років	54,4	27,0
з 2 дітьми	57,6	26,3
з 3 та більше дітьми	81,2	32,1
сім'ї без дітей	34,3	22,8
середній показник домогосподарств	22,8	24,9

Джерело: [1, с. 72; 2, с. 20]

Як свідчить статистика, рівень бідності серед сімей з дітьми є суттєво вищим ніж в сім'ях без дітей та в середньому по країні. В абсолютному значенні 3,5 мільйони українських дітей живуть за межею абсолютної бідності. При цьому наявною є пряма залежність між кількістю дітей в сім'ї та ризиком потрапляння в категорію бідних. Так серед сімей з 2 дітьми частка бідних на 23% більше порівняно з сім'ями без дітей. Найгірша ситуація в багатодітних сім'ях, де бідність перевищує 81%. В скрутному становищі опиняються сім'ї з дітьми до 3 років – бідною є кожна друга родина.

Глибина бідності залежить від суми коштів, якої не вистачає родині до досягнення межі бідності. Вона визначається як відношення середнього дефіциту доходу бідних домогосподарств до межі бідності. Як бачимо в сім'ях без дітей дефіцит доходу наближається до 23% фактичного прожиткового мінімуму. В сім'ях з дітьми ця проблема значно гостріша, особливо в багатодітних сім'ях. Щоб подолати бідність, їм необхідно збільшити доходи майже на третину, що в наявних умовах видається недосяжним. Тож бідність сімей з дітьми дедалі стає хронічною.

Аналітики звертають увагу на яскраво виражену поселенську бідність. Найбільша кількість бідних дітей мешкає в сільській місцевості (38.4% від усіх бідних дітей, проти 31,5% у великих та 30% у малих містах). Рівень бідності серед сільських дітей також є найвищим (37,6% проти 22,9% та 31,1% відповідно). Не менш виразною є і регіональна відмінність рівня бідності – від 25% у Чернігівській області до 75% у Херсонській [1, с. 76-77].

Монетарна бідність родин з дітьми посилює загрозу депопуляції України. Станом на 2020 р. більшість сімей з дітьми (79%) наважуються виховувати одну дитину, двох дітей – лише 18% сімей. Сім'ї з трьома та більше дітей складають тільки 2,5% [3, с.61]. За таких умов проблемою є навіть просте відтворення населення.

Монетарна бідність є не єдиною проблемою сімей з дітьми, суттєве значення має бідність за деприваціями. Вона безпосередньо відображає позбавлення дітей у товарах та послугах, необхідних для підтримання життя на рівні мінімальних суспільних стандартів. Показник бідності за матеріальною депривацією (за методологією ЄС) визначається як відсоток населення, який відчуває позбавлення стосовно трьох з дев'яти ознак депривації (глибока депривація – чотирьох). Серед домогосподарств з дітьми 33% перебувають у стані матеріальної депривації, 19% - у стані глибокої депривації. Зрозуміло що найскладнішим є становище багатодітних сімей – 49% проти 30% в сім'ях з 1 дитиною та 39% - з 2 дітьми [2, с. 28-29].

Деприваційна бідність найбільш помітно проявляється в залежності від місця поселення, та віку дітей. За статистикою кожна шоста дитина в країні потерпає від нестачі коштів для споживання м'ясних страв через день, на придбання нового одягу та взуття. Для підлітків 16-17 років проблемою є нестача коштів для отримання будь-якої професійної освіти (22% для місцевих дітей та 18% для сільських). Кожна четверта дитина в сільській місцевості позбавлена матеріальної можливості придбати комп'ютер. Кожна десята дитина в містах потерпає від крайньої недостатньої житлової площі (менше 5 кв. м на особу). В сільській місцевості діти сильніше відчувають інфраструктурні позбавлення. Так понад 20% дітей до 6 років потерпають від відсутності дошкільних закладів, половина сільських дітей – від

відсутності закладів побутових послуг, 22% позбавлені щоденного транспортного сполучення з іншими населеними пунктами. Більше половини сімей з дітьми не можуть дозволити собі тижневий сімейний відпочинок поза домом принаймні раз на рік (для сільських мешканців цей показник зростає до 65%) [1, с. 81].

Отже проблема подолання дитячої бідності потребує комплексних зусиль. Ключовими умовами є макроекономічне зростання, ефективна антиінфляційна політика, оптимізація мінімальних соціальних стандартів, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, як засобу соціального ліфту.

Література

1. Соціальне відторгнення, нерівність та бідність дітей / Л.М. Черенько та ін. Київ: Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи, 2021. 150 с. URL: <https://idss.org.ua/public> (дата звернення 04.05.2022 року)

2. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні / Л.М. Черенько та ін. Київ : Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Ін-т демогр. та соц. дослідж. імені М. В. Птухи, 2021. 108 с. URL: <https://idss.org.ua/public> (дата звернення 04.05.2022 року)

3. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2020 році. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 88 с. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 04.05.2022 року)